

3813

פרוטוקול מס' 3/42

מישיבת ועדת חוקה, חוק ומשפט

ביום ד', כ"ב באדר ב' תשי"ט - 1.4.1959 בשעה 08.40

ב כ ח ו: חברי הוועדה:

- ז. ורהפטיג - יו"ר
- ב. אזניה
- ע. איכילוב
- ס. גנזן
- י. כמיס
- ח. צדוק
- י. קלבנוב
- ח. רובין
- י.ש. רוזנברג
- י. שופמן

מוזמנים:

- שר המשפטים פ. רוזן
- מר ידין - המשנה ליועץ המשפטי
- מר שלי - מטעם משרד המשפטים
- מר אילון - מטעם משרד המשפטים
- מר רוזנטל - מטעם משרד המשפטים
- מר אלוני - מטעם משרד החקלאות
- מר לוין - מנהל רשות הפיתוח
- ד"ר גנץ - מטעם רשות הפיתוח

חוק החכרת קרקעות

סדר-היום:

היו"ר ז. ורהפטיג:

אני פותח את הישיבה.
על סדר-היום: חוק החכרת קרקעות.
הזמנו לישיבתנו את נציגי רשות הפיתוח ונציג משרד החקלאות.

בישיבתנו האחרונה בענין זה ביקשנו להכניס חוקונים בסעיף 2. בינתיים הציע לנו משרד המשפטים הצעת ניסוח חדש.

בישיבה האחרונה הניע חבר הכנסת רובין ספקות, אם הכוונה רק למי שהחזיק ועיבד בעצמו בעצם היום הקובע אם לא הוברר, כי הכוונה למי שהחזיק ועיבד לפי המשמעות של פקודת הקרקעות בסעיף 78.

עתה מצאה שאלה זו את פתרונה, כי נאמר במפורש, שהכוונה לא לאותו יום, אלא לחקופה של עשר שנים קודם לכן. נדמה לי, שיש להקפיד על הניסוח הזה.

ח. צדוק:

נדמה לי, כי כוונת המנסח היתה למי שהחזיק ועיבד בחקופת עשר השנים

שנסתיימה ב-8 לאפריל.

ח. רובין:

הצעתו של חבר הכנסת צדוק עומדת בסתירה לדברי שר החקלאות מעל במת הכנסת ולכתוב בדברי ההסבר. בדברי ההסבר כתוב: החזיק ועיבד עשר שנים לפחות. על כן הניסוח של מר אילון סבטא נכונה את עמדתו של שר החקלאות.

מ. בנין: כמה הערות לנוסח מבחינה טכניקה גרידא:

(א) קודם כל מה פירוש "היו של רשות הפיתוח"? האם יש בעלות של רשות הפיתוח?

מר לוי: כן.

מ. בנין: (ב) לפיסקה האומרת: "בין אם היו רשומים בספרי האחוזה על שמם ובין אם לאו" - שאלתי מתייחסת למלה "לאו". האם הכוונה לכך, שלא היו רשומים כלל, או - שגם אם היו רשומים על שמוע של מאן דהוא. מלה קטנה זו ניתנת לפירוש דו-משמעי.

(ג) מטעמי סגנון הייתי מציע להקדים את הפיסקה "בעצמו או על ידי בני-ביתו" לפני המלים "במשך תקופה שאינה פחותה...".

מר רוזנטל: לענין 10 השנים. צריך לכתוב "במשך תקופה של 10 שנים לפחות" ואולי להוסיף: "במשך תקופה של 10 שנים רצופות".

ח. רובין: האם אדוני מדבר בשם המדינה או לאו?

מר רוזנטל: כרגיל, מטעמי בהירות.

ח. רובין: שאלה נוספת למר אילון: בענין צירוף החזקות במקרה של יורש ויורשים. לדעתו אין הסכסך הזה מכסה את הענין. מה הדין במקרה ומת אבי המשפחה כעבור חמש שנים?

היו"ר ז. ורהפטיג: חוק ההתיישנות מדבר על צירוף החזקות. וכאן נאמר בפורש: "ואילולא הוראות חוק ההתיישנות...".

ח. רובין: יש כאן שתי הנחות: (1) הוראות חוק זה חלות על מי שהחזיק ועיבד... (2) אילולא...

כדי שיגיע היורש לסידור תמורה לא מספיק ה"אילולא" ולא מספיק שהיה מוכיח לפי חוק הקרקעות, כי דושה גם כל ההתחלה האומרת: "הוראות חוק זה חלות על מי שהחזיק ועיבד...". רק כך אפשר לרכוש את הזכויות לפי החוק המוצע. אם יש החלפת ההחזקה עקב הירושה - אין המקרה מכוסה על ידי החוק.

היו"ר ז. ורהפטיג: השינוי המוצע על ידי משרד המשפטים בא עקב הצעתך אתה. וכל הענין שאתה מדבר עליו עכשיו היה מכוסה לפי ההצעה הקודמת.

ח. רובין: מקרה כזה לא היה מכוסה לפי ההצעה הקודמת ולא לפי הצעה זו.

מר אילון: אסביר אולי את מהות השינויים שהכנסנו בנוסח המונח לפניכם:

קודם כל סלקנו את החשש שהביע חבר הכנסת רובין וכתבנו בפורש, כי הכוונה לתקופה שאינה פחותה מעשר שנים ושנסתיימה ביום ט"ז בניסון תשי"ח. וכך הבענו את הרעיון המונח ביסוד סעיף 78.

הוספנו את רשות הפיתוח לרגל החשש שעורך חבר הכנסת רובין לאור העובדה, שחלק מן המקרקעין רק הוקנו מהאפוטרופוס לרשות הפיתוח על ידי חוזה ואין הם רשומים עדיין

בספרי האחוזה על שם רשות הפיתוח. על כן הוספנו את המלים: "בין אם היו רשומים בספרי האחוזה על שמם ובין אם לאו".

אולי באמת יש מקום לחשש שהביע חבר הכנסת בגין. אין הכוונה לנכסים הרשומים על שם מישהו אחר. הכוונה לכך, שאנו רוצים להבטיח אותם נכסים הרשומים על שם נפקדים ורשות הפיתוח לא תרשמה אותם עדיין ואותם נכסים שבכלל אינם רשומים.

ד"ר ידין: הכוונה לכלל את שני הדברים.

שר המשפטים פ. רוזן: אפשר לכתוב: ובין אם עדיין לא רשום.

מר אילון: לבסוף הוספנו את הסעיפים 51 ו-54 לפקודת הקרקעות הדנים בשאלת הרישום של פקיד ההסדר בקשר לספרי האחוזה. סעיף 51 דן במקרה, שהקרקע היתה רשומה סקודם על שם בעלים פרטיים ועברה תקופת ההתיישנות ועל פקיד ההסדר לרשום את הנכס על שם המחזיקים; סעיף 54 מדבר על קרקע שלא היתה רשומה על שם בעלים פרטיים ועל פקיד ההסדר לרשמה.

נכונה הערתו הסגנונית של חבר הכנסת בגין ואני תומך בה.

ועתה לענין צירוף ההחזקות. סעיף 18 בחוק ההתיישנות מדבר על צירוף ההחזקות. אני מבין לחשש של חבר הכנסת רובין, שיש לו מקום לאור הניסוח החדש. לאור הניסוח הקודם לא היה מקום לחשש זה. כשאנו אוסרים: בתקופה של עשר שנים לפחות, הרי עלול חשש כזה לעלות מבחינה משפטית.

ח. רובין: על כן אני מציע להוסיף סעיף האומר: לענין חישוב תקופת החזקה לפי חוק זה - חלות הוראות סעיף 18 של חוק ההתיישנות.

י. כמיס: אני שואל למקרה של הפסקת החזקה לא מרצון, אלא מאונס. ואחן דוגמה: ברעם. מבחינת החוק אין להם אפילו זכות לחכירה.

היו"ר ז. ורהפטיג: בענין זה יבוא תיקון.

מר אילון: נגיע לכך אחר-כך. יש בענין זה סעיף מפורש.

ח. רובין: לאחר ההסבר אני מציע שני תיקונים: מה שנקרא סעיף 2 ייקרא סעיף משנה (1) ואחר-כך יבוא סעיף משנה (2) בו ייאמר, כי הוראות סעיף 18 של אחוז ההתיישנות חלות על חישוב התקופה עליה מדובר בסעיף משנה (1) של סעיף זה.

כן אני מציע להוסיף אחרי המלים "אילולא הוראות חוק ההתיישנות, תשי"ח-1958, היה זכאי ביום הקובע לירשם כבעל המקרקעין" את המלים "על פי אסעיף 78 של חוק הקרקעות או סעיפים 51 ו-54 לפקודת הקרקעות". אני רוצה להכניס גם לכאן את סעיף 78.

מר אילון: פקודת סידור זכות קנין מבוטסת על חוק הקרקעות העותומני.

ח. רובין: אין הסעיפים 51 ו-54 חלים על קרקע, שלגביה לא היה settlement. סעיף 78

הוא סעיף כללי החל על כל הקרקעות במדינה, ללא הבדל אם יש settlement או לא.

י.ש. רוזנברג:

אני מציע למחוק את כל הפיסקה המתחילה במלים:
"על פי הסעיפים...". כי כשאני מפרט סעיפים
הכוונה היא למעט. ואין כאן כל צורך בפירוט סעיפים. היה זכאי ביום הקובע
להירשם כבעל המקרקעין ותו לא.

מר אילון:

טוב, אלא שיש להוסיף "כבעל המקרקעין בספרי
אחזה".

י.ש. רוזנברג:

ועתה לגבי המלים "התקופה שנסתיימה ביום ט"ז
בניסן". נדמה לי, כי הבעיה שהיתה קיימת אז -
עודה קיימת. שאלתי היא: מה הדין אם היא נסתיימה חצי שנה קודם לכן בגלל
מחלה או יציאה לתקופה מסויימת לחו"ל? צריך שייאמר במפורש לפני הט"ז
בניסן.

ד"ר ידין:

על דבר אחד אין חילוקי דעות, והוא, כי
הכוונה להחזקה ועיבוד הנמשכים עד היום הקובע.

י.ש. רוזנברג:

אדם עיבד את האדמה או החזיק בה עשר שנים, אפילו
20 שנה. שלש שנים לפני היום הקובע הוא הפסיק

גם לעבד וגם להחזיק.

ד"ר ידין:

במקרה כזה הוא איבד את זכותו.

המשך רשמה ר.מ.

ח. צדוק: אני מציע במקום "בין אם היו רשומים בספרי הארזה על שמם ובין אם לאו" - "אף עם לא נרשמו בספרי הארזה בשמם".

ח. רובין: מזה נובע שאם הם כלל לא היו רשומים, זה לא חל עליהם.

א. ירין: אפשר להוסיף: "או לא היו רשומים כלל".

החלטת: הסעיף ינוסח כך:

(1) הוראות חוק זה חלות על מי שהחזיק ועיבד בעצמו או על-ידי בני ביתו במשך תקופה שאינה פחותה מעשר שנים ושנסתיימה ביום ט"ז בניסן תשי"ח (6 באפריל 1958) (להלן היום הקובע), מקרקעין שביום הקובע היו של המדינה או של רשות הפיתוח, אף אם לא היו רשומים בספרי הארזה על שמם, או לא היו רשומים כלל, ואילו הוראות חוק ההתיישנות תשי"ח-1958, היה זכאי ביום הקובע ליהרשם כבעל המקרקעין בספרי הארזה.

(2) לענין חישוב תקופת החזקה והעיבוד לפי חוק זה, חלות הוראות סעיף 18 לחוק ההתיישנות.

ה' אלובי: חוק זה בא לתקן עוול אשר עלול להיגרם על-ידי חוק ההתיישנות. נראה לי שאנחנו מתקנים עוול, וגורמים עוול אחר. כללנו בסעיף זה גם את רשות הפיתוח. יכול להיות שחזרי שעבר עם קום המדינה למקום אחר, ואת הקרקע שלו עיבד מישהו עשר שנים. יפצו אותו על הקרקע או יתנו לו קרקע אחרת. לאחר זאת יבוא בעל הקרקע ויתבע גם הוא פיצויים. לי נראה שחזרי אינה יכולה לתת פיצויים פעמיים על אותו דבר. כוונת המחוקק היתה רק לקרקעות המדינה. על כל פנים, אם מרחיבים זאת, צריך לקבוע מה הדין במקרה הזה. יתכן שצריך לקבוע שהפיצויים ליושב על הקרקע יינתנו, אבל אם יופיע בעל הקרקע, תביעתו לפיצויים תופנה אל האיש שעיבד את הקרקע.

היו"ר ז. ורהפטיג: כאן אשמה בשות הפיתוח ברשלנות. מדוע נתנה לאנשים לשבת זמן כה רב על הקרקעות האלה?

ה' רובין: אין זו בעיה של רשלנות, אלא שלא היה הסדר. אם ההסדר ייגמר בעוד שנה, הרי רק אז יתברר שהשטח נרשם על שם רשות הפיתוח. התיקון לחוק ההתיישנות הוא כנס מפני שבעיקר באיזורים שבהם לא היה הסדר החזיקו אנשים בקרקעות ללא רשות, ואי-אפשר היה להוציא נגדם צו סידוק-יד, מאחר והענין היה נתון בסיכסוך.

החוק אינו חייב לתת פרס למי שפלש לאדמת שכנו וקנה לו חזקה בה.

ש. רוזנברג: מהו הפרס? נותנים לו פרנסה.

ה' אלובי: אדמות המדינה הן אדמות שהיו רשומות כאדמות מסוג 16, כלומר, בלתי ראויות לעיבוד. בא חקלאי והשקיע עבודה בהכשרת הקרקע והפכה לקרקע ראויה לעיבוד. אנחנו אומרים כי יש לכך הצדקה מוסרית.

החוק בא כדי לעודד אנשים לרכוש קרקעות ולהפכן לראויות לעיבוד.

פ. רזון :

באדמות רשות הפיתוח אין זה ענין של טיוב הקרקע. אדם פלש לקרקע. מדוע האריכו את חרף ההתישנות? לולא האריכו אותו, לא היינו זקוקים לתיקון הזה. המטרה היתה שהמדינה לא תאבד אלפי דונמים אשר לגביהם עדין לא נקבע הסדר.

ה' אלזובי :

אני סבור שכדאי לשקול עוד פעם את הבעיה הזאת.

כבר הוחלט לכלול בזה את רשות הפיתוח. ההצעה היא שאם ביום מן הימים יופיע הבעלים האמתי של הקרקע ויתבע פיצויים, באותו יחס שאדמתו נתפסה על-ידי מישהו אחר, תביעתו תהיה מופנית אל מי שתפס את אדמתו.

ס. אלזון :

אני רוצה להזכיר כי שר החקלאות הסכים בכנסת לכלול את רשות הפיתוח.

ח. רובין :

כל הדבר הזה אינו מעשי, כיון שהמדובר הוא על מי שתפס קרקע עד 6 באפריל 1948. כל הטענה על תפיסת קרקעות של ערבים על-ידי ערבים יכולה לחול רק לגבי תקופה יותר מאוחרת, ואז זה כבר לא מכוסה על-ידי החוק הזה.

היו"ר ז. ורהפטיג : איך אפשר יהיה להוכיח זאת?

האם בחוקים לגבי יהודים אנחנו מכניסים הוראות למקרה שאנשים ישקרו? דוקא במקרה זה אי-אפשר יהיה אף פעם להוכיח זאת, כי יודע בדיוק מה היה בתקופה ההיא. ואני רואה בעצם הגישה הזאת מידה רבה של אי-צדק. כאילו מחלקים כאן פיצויים ביד רחבה, ממה מפחדים פה? אני יודע, למשל, על המקרה של תמרה. נסתתי לשם עם חברי כמים.

ח. רובין :

פליטי תמרה יושבים. כבר חמש שנים אני מחזר אחריהם כדי לתת להם קרקע עם מים ועם הירוואות לפיתוח, ואינם מקבלים. אני מוכן שתסע אתי, ותיווכח.

ה' אלזובי :

אני יודע שהם רצו להתישב מחדש, ולא נתנו להם.

ס. כמים :

אני מקבל זאת. במידה שיש לנו השפעה, פעלנו תמיד כדי לשכנע אותם לקבל סידור מתקבל על הדעת.

ח. רובין :

על כל פנים, אין מדברים פה על פיצויים ביד רחבה. אנחנו יודעים שעושים זאת לפי במיט 1950. מציעים פה לתת לאיש פחות גם כהיקף וגם מבחינת התוכן המשפטי. אם תתעורר פעם בעיה שעל אותה אדמה תבוא תביעה מצד הבעלים שלה - די לצרה בשעתה. חוץ מזה, גם כשאין טענה כזאת, האין חובה ליישב על הקרקע את הפליטים האלה? האין זה מועיל גם למשק הארץ?

ח. צדוק :

נתאר לנו מקרה שבשנת 1947 קרקע שהיתה רשומה על שם פלוני נתפסה על-ידי אחר, והוא עיבד אותה. אילמלא חוק ההתישנות, הענין היה מוסדר בין המעבד ובין בעל הקרקע, והמחלוקת היתה מוכרעת לטובת המעבד. הבעל הרשום של הקרקע הפך עכשיו להיות נפקד, ובדרך זו הועברה הקרקע לרשות הפיתוח. אנחנו הענקנו לבעלים, במקרה זה למדינה, יתרון מסוים, על-ידי הארכת ההתישנות מ-10 ל-15 שנה. לעומת זאת אנחנו יוצרים עכשיו יתרון נגדי למחזיקים בקרקע, כדי ליצור איזון. את היתרון של 15 שנה הענקנו לבעלים הרשום של הקרקע. לעומת זאת, את היתרון שכנגד, למחזיק בקרקע, אנחנו רוצים להעניק על חשבון רשות הפיתוח ולא על חשבון מי שקיבל את היתרון הראשון. האם לא יהיה זה נכון לחשוב כי לגבי קרקע שנחכרה על-פי החוק הזה, לא יינתן היתרון שבהארכת תקופת ההתישנות?

השאלה היא אם צריך לענות על הבעיה הזאת
כבר עכשיו. כשתבוא השעה לדון על יצויים לפליטים

היו"ר ז. ורהפטיג :

הערניים - נדון בכך .

אני מציע שנציגי הממשלה ישקלו את ההצעות
השונות ויביאו לנו הצעה מגובשת.

ח. צדוק :

יש לי רושם שהעניין עוד לא "מבושל" די
הצורך בממשלה. אינני מתחייב לקבל את
הצעת הממשלה בעניין זה, אבל דומני שאין טעם לדיון שלנו כל עוד
הממשלה לא קבעה את עמדתה.

ש. רוזנברג :

אני רוצה להציג שאלה : אדם מעבד את הקרקע
כדי שיהיה לו סמך לחיות. אם נדרוש
ממנו לשלם פיצויים, השאלה היא אם לא ניסול בכך את מקור מחייתו.

ס. בגין :

הכוונה היא להבטיח מקור מחיה במידה
שחוק ההתיישנות פגע במישהו. הפגיעה
של חוק ההתיישנות היתה במקרה זה על-ידי רשות תת-יחיד, והיא צריכה
לתת לנפגע את מקור המחיה. אבל נכנס גורם שלישי שהוא רק נפגע.
הרי במקרה זה אין אנחנו נותנים סתם מקור מחיה, אלא יש לזה
רקע.

ס. אלון :

הישיבה נבעלה ב-10.10.